

Research Paper

Investigating the Mentality of Experts in the Integrative Spatial Quality in Rural Public Spaces

Nila Pazhouhandeh¹, *Esmail Shieh², Maryam Moinifar³

1. Department of Urban Planning, Qazvin Branch, Islamic Azad University, Qazvin, Iran.
2. Department of Urban Planning, Faculty of Art and Architecture, West Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.
3. Department of Urban Planning, Qazvin Branch, Islamic Azad University, Qazvin, Iran.

Citation: Pazhouhandeh, N., Shieh, E., & Moinifar, M. (2022). [Investigating the Mentality of Experts in the Integrative Spatial Quality in Rural Public Spaces (Persian)]. *Journal of Rural Research*, 13(1), 86-103, <http://dx.doi.org/10.22059/jrr.2022.326315.1651>

doi: <http://dx.doi.org/10.22059/jrr.2022.326315.1651>

Received: 27 June 2021

Accepted: 06 Mar. 2022

ABSTRACT

Several studies have been conducted on the formation of "spatial quality" in recent decades. But a tangible thing so far is the lack of attention to its holistic approach in the field of urban planning. The idea of "spatial quality" in rural areas, has raised a new thematic field. Therefore, despite the importance of spatial quality, in the literature on this issue at the level of public spaces, an efficient framework of factors has not been developed. Therefore, the purpose of this study is to identify criteria affecting it in order to evaluate the spatial quality in rural public spaces. This research has a mixed method (quantitative-qualitative) which is expeditionary in terms of the nature of the study and in terms of data collection is descriptive-survey. The study population is 48 experts who non-randomly filled a questionnaire obtained from the analysis of documentary content and the Delphi survey. The three dominant mental patterns for specialists are physical (aesthetic), functional and semantic, respectively. The highest percentage of variances is related to physical (aesthetic) mental pattern with 12.76%, which indicates the importance of this factor. The extracted factors of Delphi stages were analyzed using SPSS software through Q factor analysis and calculation of weighted mean and standard deviation. The results showed that criteria of spatial quality for experts in order of priority are: criteria of visual proportions (4.36), the highest weighted average and the most effective one is the integrated spatial quality of the public spaces of the village in the views of the experts.

Key words:

Rural Public Spaces, Spatial Quality, Mentality of Specialists, Environment Quality, Q Factor Analysis

Copyright © 2022, Journal of Rural Research. This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-noncommercial 4.0 International License which permits copy and redistribute the material just in noncommercial usages, provided the original work is properly cited.

Extended Abstract

1. Introduction

S

patial quality is a controversial topic in urban design and planning. Based on authoritative articles, everyone agrees on

the importance of spatial quality, which is implemented as a research through theories, principles and methods in this field. Therefore, in the study of spatial quality, having the concept of space integrity and diversity of spatial quality dimensions is of great importance. In the current situation, the formation of undesirable spatial quality in rural pub-

* Corresponding Author:

Esmail Shieh, PhD

Address: Department of Urban Planning, Faculty of Art and Architecture, West Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

Tel: +98 (912) 3271494

E-mail: es_shieh@iust.ac.ir

lic spaces in Iran, which is due to the physical erosion of the masses, the prevalence of unprincipled constructions is very evident. From this point of view, it is necessary to identify the factors affecting the design aspects of rural spatial quality in order to improve the physical quality in the unpleasant public spaces of today's villages. In this respect, the necessity of proper integrative spatial quality, especially in rural public spaces, becomes more evident.

2. Methodology

This research has a mixed (quantitative-qualitative) method which is fundamental in terms of goal, exploratory in terms of nature, and a descriptive-survey in terms of data collection. The population under study is the experts in the field of (urban design and planning, architecture and landscape architecture, geography, environment), statistical experts, economists, and sociologists, who were questioned using a questionnaire resulting from document content analysis and Delphi survey as non-randomly targeted and through Q factor analysis and calculating weight mean and standard deviation, each one of the extraction indices of the third round of Delphi was analyzed using the SPSS software. Finally, for exploratory factor analysis, the Varimax rotation method was used, in which 11 criteria were studied as criteria for spatial quality in rural public spaces.

3. Results

Results of Q factor analysis performed on data extracted from the Delphi questionnaire have shown that from a total of 48 individuals, 11 factors have been identified. The cumulative percentage of these 11 factors is 41.65%, and among these factors, the interpretation of the given matrix shows that three mental patterns are obtained. The three dominant mental patterns for professionals in priority are physical (aesthetic), functional and semantic. The sum of the scores and the mean data of the Delphi second-Round Questionnaire have shown that among the mentioned indicators in these 11 factors, three indicators of visual proportions, comfort and memories and social and cultural events with an average weight and standard deviation of 4.36 and 0.51, 3.22 and 0.66, 2.78 and 1.23 by experts on spatial quality in spaces village generals are recognized as important. And in the last row of importance, the three indicators of social integration, flexibility and use of public spaces, respectively, with weight average and standard deviation of 1 and 0.66, 1.02 and 0.77, 1.08 and 0.98 respectively are located. So that the criteria of accessibility and visual proportions have the highest factor load.

4. Discussion

According to what was obtained from the Q Factor Analysis of the experts' questionnaire, three subjective patterns were respectively specified; among them are physical (aesthetic), functional, semantic, the physical (aesthetic) pattern as the greatest subjective pattern influences spatial quality in rural public space. Experts believe that in the quality of integrated space in rural public space, paying attention to this feature, both naturally and artificially, can have a positive and negative effect on rural attractiveness and be effective in strengthening values such as physical identity; also, public spaces that are easy and pleasant to use, have continuity, the presence of green space, water and vegetation and landscapes that affect the village, and create a desirable spatial quality in public spaces.

5. Conclusion

As mentioned earlier, among the indicators categorized in the identified subjective patterns, the index of Visual proportions has the highest importance coefficient and effectiveness on spatial quality in rural-urban space. Therefore, in rural environments, entrance stairs, building color and building materials and attention to the human scale are important in the physical quality of the aesthetics of buildings and the village environment. These criteria show that experts believe that in the desired spatial quality in the public spaces of the village, the appearance of rural areas that are clear and easily understood is more attractive and desirable than a situation in which there is a kind of disorder.

Acknowledgments

This article is related to the Urban Planning PhD Thesis, Which is being done by first author which is being conducted under the guidance of Dr Ismail Shieh in Faculty of Architecture and Urban Planning, Islamic Azad University, Qazvin Branch, Qazvin.

Conflict of Interest

The authors declared no conflicts of interest

پرویشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی

واکاوی نگرش متخصصان در کیفیت فضایی یکپارچه در فضاهای عمومی روستایی

نیلا پژوهنده^۱، اسماعیل شیعه^۲، مریم معینی فر^۳

۱- گروه شهرسازی، واحد قزوین، دانشگاه آزاد اسلامی، قزوین، ایران.

۲- گروه شهرسازی، دانشکده هنر و معماری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد غرب، تهران، ایران.

۳- گروه شهرسازی، واحد قزوین، دانشگاه آزاد اسلامی، قزوین، ایران.

حکیده

تاریخ دریافت: ۰۶ تیر ۱۴۰۰
تاریخ پذیرش: ۱۵ اسفند ۱۴۰۰

در دهه‌های اخیر پژوهش‌های متعددی در رابطه با شکل‌گیری «کیفیت فضایی» انجام شده است؛ اما آنچه مشخص است، عدم توجه به رویکرد کل‌نگر آن در حوزه شهرسازی است. بر این مبنا تفکر «کیفیت فضایی» به‌مثابه یک پایگاه نظری کلی‌نگر و تأکید بر مقیاس فضای عمومی در روستاها، عرصه موضوع جدیدی را مطرح نموده است؛ لذا به‌منظور ارزیابی کیفیت فضایی در فضاهای عمومی روستایی، شناسایی شاخص‌ها و معیارهای مؤثر بر آن هدف انجام این پژوهش است. این پژوهش دارای روش آمیخته (کمی - کیفی) است که بر حسب هدف بنیادی، به لحاظ ماهیت پژوهش، اکتشافی و از حیث گردآوری داده‌ها، توصیفی پیمایشی است. جامعه مورد مطالعه ۴۸ متخصص در حوزه (طراحی و برنامه‌ریزی شهری، معماری، معماری منظر، جغرافیا و محیط‌زیست)، کارشناسان آمار، اقتصاددانان و جامعه‌شناسان است که از طریق پرسش‌نامه حاصل از تحلیل محتوای اسنادی و پیمایشی دلفی به‌صورت غیرتصادفی شبکه‌ای مورد پرسشگری قرار گرفتند. سه نگرش غالب برای متخصصان به ترتیب اولویت شامل کالبدی (زیبایی‌شناسی)، عملکردی و معنایی است که بیشترین درصد واریانس تبیین شده مربوط به کالبدی (زیبایی‌شناسی) با ۱۲/۷۶ درصد بوده که حکایت از اهمیت و ارجحیت این عامل دارد. شاخص‌های استخراجی مراحل دلفی با استفاده از نرم‌افزار SPSS، از طریق تحلیل عامل کیو، محاسبه میانگین وزنی و انحراف معیار مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. نتایج نشان می‌دهد سه معیار کیفیت فضایی برای متخصصین به ترتیب اولویت شامل معیارهای تناسب بصری (۴/۳۶)، آسایش (۳/۲۲) و خاطرات و رویدادهای اجتماعی و فرهنگی (۲/۷۸)، بیشترین میانگین وزنی و بیشترین تأثیر از دیدگاه جامعه متخصصین در کیفیت فضایی یکپارچه از فضاهای عمومی روستا دارد.

کلیدواژه‌ها:

فضاهای عمومی روستا،
کیفیت فضایی، نگرش
متخصصان، کیفیت
محیط، تحلیل عامل Q.

مقدمه

ابعاد گسترده‌ای داشته و رشته‌های مختلفی را در برمی‌گیرد. درک عمومی از مفهوم «کیفیت فضایی» جز به‌صورت مختصر برای دو هدف سرمایه‌گذاری و تأکید بر رویکرد اصولی وجود ندارد. این موضوع با دو معیار «کارایی» و «عدالت» لینچ^۳ نیز همسو است، به‌عنوان مثال ساختن نه‌تنها ممکن است به‌عنوان ایجاد یک محیط مسکونی مناسب، بلکه به‌عنوان یک سرمایه‌گذاری و رفاه نیز در نظر گرفته شود؛ بنابراین در مطالعه کیفیت فضایی، داشتن مفهوم یکپارچگی فضا و تنوع ابعاد از اهمیت بالایی برخوردار است. از سوی دیگر برای تعریف کیفیت فضایی و رسیدن به آن، لازم است که از تعاریف تکرار شونده فراتر برویم و مفاهیم فرارشته‌ای نوینی را بجوییم که متخصصان رشته‌های مختلف را گرد هم می‌آورد و مفاهیم جدیدی از این برخورد ایجاد نمایند؛ همچنین برای

«کیفیت فضایی» موضوعی بحث‌برانگیز در زمینه طراحی و برنامه‌ریزی شهری به‌حساب می‌آید. این موضوع بین متخصصین، دانشگاهیان و محققان نیز رایج است. بر پایه مقالات معتبر^۱ به اتفاق نظر همگان در خصوص اهمیت کیفیت فضایی اشاره شده که به‌عنوان یک پژوهش از طریق تئوری‌ها، اصول و روش‌های این رشته اجرا می‌شود. با این حال، افراد مختلف و گروه‌های تخصصی و تحقیقاتی در مورد آنچه یک سازه خاص در طراحی فضایی «باکیفیت» به نظر می‌رسد یا خیر، دیدگاه‌های بسیار متفاوتی دارند^۲. عدم شفافیت تعاریف به این دلیل است که کیفیت فضایی

1. Lynch 1960; Cullen, 1961; Alexander et al., 1977, etc. Sternberg, 2000; Banerjee, 2001; Madanipour, 2006; Carmona, 2014
2. e.g. Madanipour, 2006; Mehta, 2014.

* نویسنده مسئول:

دکتر اسماعیل شیعه

نشانی: تهران، دانشگاه آزاد اسلامی، دانشکده هنر و معماری، گروه شهرسازی.

تلفن: ۳۲۷۱۴۹۴ (۹۱۲) +۹۸

پست الکترونیکی: es_shieh@iust.ac.ir

3. Lynch

که در یک محیط وجود دارد واقعیت عینی است؛ همچنین ویژگی‌های فضای کالبدی به واسطه تجربیات فرد مشاهده‌کننده در ذهن او نقش می‌بندد. نظریه لینچ را می‌توان در مدل‌های مختلف شهری و روستایی به کار برد؛ اگرچه «ابعاد عملکردی» او ارتباط مستقیمی با فضا دارند، اما راه‌حل خاصی برای طراحی تحمیل نمی‌کند. یکی از این ابعاد، «معنا» است. لینچ تلاش می‌کند تا بفهمد چرا یک فضا می‌تواند الهام‌بخش باشد و اینکه آیا این ابعاد می‌تواند وظیفه طراح را توصیف کنند. با نگاهی به شکل‌گیری جریان‌هایی در پاسخ به شکست ایده‌های مدرنیسم، می‌توان خطوط فکری «کیفیت فضایی» را در دهه ۱۹۶۰ میلادی دنبال نمود. رویکردهای ارتباطی - مشارکتی در آغاز سده جدید مرسوم شد. در اوایل سده بیستم بر فرضیه‌های ابتکاری بر پایه جنبش‌های مهندسی و معماری متکی بود؛ در دهه‌های ۱۹۵۰ و ۱۹۶۰ میلادی این جنبش‌ها در کشور بریتانیا با اندکی تأخیر در ایالت متحده آمریکا مورد توجه قرار گرفت. در مجموعه نظریه‌های مربوط به اصول طراحی شهری (کامیلوسیتته، گوردون کالن، کریستوفر الکساندر، کوین لینچ) اهدافی که برای محیط‌زیست خوب باید دنبال شوند، نه تنها از نظر پیشنهاد برای طراحی فضاهای عمومی، دسترسی و غیره بلکه برای طراحی خوب شهری بیان می‌شوند.

چنین به نظر می‌رسد که می‌توان پایه‌های تفکر کیفیت فضایی را تحت تأثیر دو نگرش کلی دنبال نمود: (۱) انتقادات وارد بر الگوی طراحی مدرن به‌ویژه در دهه‌های ۱۹۷۰ و ۱۹۸۰ میلادی، بی‌توجهی به جنبه‌های فرهنگی، اجتماعی و بروز مشکلات زیست‌محیطی. (۲) مطرح شدن برنامه‌ریزی ارتباطی، به دنبال مکتب فرانکفورت و تئوری‌های انتقادی. در عین حال برخی از این پژوهش‌ها به دلیل خصلت‌های مشترک سکونتگاهی، قابلیت تعمیم به محیط‌های روستایی دارند (Viskovicnik, 2017). مؤلفه‌ها و سازنده‌های اصلی توسعه کالبدی سکونتگاه‌های روستایی، به‌طور مستقیم و غیرمستقیم از عوامل محیطی، اقتصادی و اجتماعی تأثیر می‌گیرد (Viskovicnik, 2017). برخی روستاها با توجه به خصوصیات ذاتی خود، جاذبه‌های بیشتری دارند؛ این خصوصیات ذاتی شامل کیفیت محیطی و بصری، آب‌وهوای مناسب، موقعیت مکانی ویژه، شاخص بودن بافت کالبدی، دسترسی به مناطق شهری، کشتزارها و مراتع طبیعی، عناصر فرهنگی و آداب زندگی خاص یک منطقه است (Carmona, 2014: 3). آلن^۴ به‌منظور فعال کردن فضا، با تغییر توجه «از شیء به زمینه» به‌عنوان پدیده‌ای پایین به بالا که از طریق ارتباطات محلی پیچیده تعریف می‌شود صحبت می‌کند (Allen, 1997). ایده‌های او با توجه به فرم میان اشکال و همچنین بیان روابط و تأثیرات است. از دیگر چهارچوب‌های مؤثر در این رابطه چهارچوبی است که مولارت^۵ و همکاران برای کیفیت فضایی ارائه دادند (Moulart et al., 2013).

4. Allen
5. Moulart

تعریف کیفیت فضایی یکپارچه لازم است این موضوع در مقیاس فضای عمومی بررسی شود. کیفیت فضایی با متغیرهایی بر پایه مطالعات ادبی اعم از کیفیت بصری، ارتباطی بودن فضا، تناسب فضایی، تراکم‌ها و غیره تعریف می‌شود؛ بنابراین در شرایط کنونی شکل‌گیری کیفیت فضایی نامطلوب در فضاهای عمومی روستایی در ایران که ناشی از فرسودگی بافت کالبدی، رواج ساخت‌وسازهای غیراصولی، سد شدن آب رودخانه‌ها و تخریب بافت طبیعی روستا است، بسیار مشهود است؛ بنابراین ضرورت بررسی کیفیت فضایی مطلوب، به‌ویژه در فضاهای عمومی روستایی، مشهودتر می‌شود. از سوی دیگر یکپارچه‌سازی کیفیت فضایی در فضاهای عمومی به‌عنوان یک ضرورت پویا و جامع در نظر گرفته می‌شود که اهمیت بسزایی برای کاربران فضایی دارد. در این راستا کارگروه‌های آموزشی طراحی شهری مشارکتی با تأکید بیشتر بر همکاری و گفتگو اهمیت بسزایی دارد. علاوه بر این انتخاب روش‌های کیفی در اغلب مطالعات در حوزه پژوهشی تلاش‌های انجام‌یافته در کشورهای دیگر را علی‌رغم تنوع فرهنگی و ساختارهای اجتماعی گوناگون تا حدودی غیر کاربردی ساخته است. تعاریف کیفیت فضایی یکپارچه به‌طور عام بسیار محدود است و افراد کمی به آن اشاره کرده‌اند؛ به‌خصوص در زمینه فضاهای عمومی روستایی ضعف منابع یا عدم دسترسی به آن‌ها مشهود است. به همین دلیل و با هدف یافتن شاخص‌های کیفیت فضایی مطلوب و یکپارچه در فضاهای عمومی روستایی و پوشش دادن ادبیات پژوهش، به منابعی که به‌طور مستقیم یا غیرمستقیم به این مبحث پرداخته‌اند، در بخش مبانی نظری مورد کنکاش قرار گرفته‌اند. از این حیث، شناسایی عوامل تأثیرگذار بر جنبه‌های طراحانه کیفیت فضایی روستایی امری ضروری است. چرا که بر بهبود کیفیت کالبدی در فضاهای عمومی و ناخوشایند روستاها مؤثر است.

با توجه به موارد ذکرشده، سؤالات زیر برای انجام پژوهش مطرح می‌گردد:

۱. از نظر متخصصان، هر یک از معیارهای متأثر از کیفیت فضایی چه میزان در کیفیت مطلوب فضایی روستایی حائز اهمیت است؟

۲. نگرش متخصصان در کیفیت فضایی در فضاهای عمومی روستایی چیست؟

مروری بر ادبیات موضوع

با توجه به روند مبانی نظری، دیدگاه‌های نظریه‌پردازان و نظریه‌های پشتیبان منظور نگارندگان از کیفیت فضایی، ارزیابی معیارهای عینی در یک فضا (ویژگی‌های کالبدی و فرمی) در ارتباط با معیارهای ذهنی (معنایی) و پل زدن میان نتایج آن‌ها با آنچه در نهایت از سوی ساکنان ادراک می‌شود، است. کیفیت فضایی هم جنبه عینی دارد و هم جنبه ذهنی. فضای کالبدی که توسط انسان ساخته می‌شود و ویژگی‌های طبیعی

هماهنگی، بستر موجود، تنوع، مقیاس انسانی - خوانایی و امکان تحول کنترل شده تأکید دارد. بسیاری از منظرهای روستایی جاذبه‌هایی دارند که توجه انسان را به خود جلب می‌کند. مواردی مانند ویژگی‌های طبیعی، هویت تاریخی، فرهنگی و بومی، منظر، مراتع، چراگاه‌ها و باغات روستا نمونه‌هایی از جاذبه‌های روستا محسوب می‌شود (Salvati & Zitti, 2012).

معنایی: آداب و رسوم، نمادها و نشانه‌ها تأثیر بسزایی در شکل‌گیری ویژگی‌های مشترک بین استفاده‌کنندگان از مکان و ارتقای کیفیت فضایی مطلوب در فضاهای عمومی دارند. «لینچ» بیان می‌کند که تصویر محیطی خوب به دارنده آن درکی مهم از امنیت می‌بخشد (Shulze, 2011: 35). نقطه قوت نظریه لینچ دقیقاً در این واقعیت نهفته است که شناخت درک یک فضا به وضوح حل و فصل می‌شود. علاوه بر این، لینچ بیان می‌کند «معنا» بعد تعیین‌کننده‌ای برای ارزیابی فردی از فضا است. مطابق پژوهش دانش‌پایه و حبیب (۲۰۱۸) بین نظام فعالیت‌ها و تصاویر شناختی مردم از محیط کالبدی همبستگی زیادی وجود دارد. هر تغییری در تصویر محیط، در ادراک مردم از عناصری چون فروشگاه‌ها، پارک‌ها و دیگر امکانات شهری انعکاس می‌یابد یا آن را تحت تأثیر قرار می‌دهد (Lang, 2009: 162). فضای روستا با محتوایی عمیقاً اجتماعی، به‌عنوان فضایی ساخته‌شده، محصولی فرهنگی به شمار می‌آید. چرا که فرهنگ در رفتار، آداب، محیط فیزیکی و اشیاء تجسم می‌یابد (Kowkabi & Badri, 2020).

فعالیتی - عملکردی: از آنجاکه بسیاری از فعالیت‌های انسان شامل رفتارهای عملی است، محیط کالبدی باید با توانمندی‌های او سازگار باشد (Lang, 2009: 136). الگوهای رفتاری چنان‌که توسلی (۱۹۹۷) معتقد است؛ در قالب آیین‌های مذهبی و قومی ظاهر شده و عموماً با بار فرهنگی و روانی، به فضا ادراک می‌بخشند. در توسعه اجتماعی رضایتمندی از تأمین نیازها و افزایش خودتکایی معنا یافته است (Rodrigue et al., 2017: 2). مکانی که فضاهای مناسبی را برای پاسخگویی به نیازهای تمام گروه‌های آسیب‌پذیرتر فراهم کند، کیفیت فضایی مطلوبی را تقویت خواهد کرد. مکان‌های شهری که مسیرهای پیاده‌روی امن، در دسترس و با روشنایی کافی داشته باشند و امکان انجام دادن فعالیت‌های متنوع و نیز سرگرم‌کننده را دارا باشد، کیفیت فضایی مطلوب‌تری در فضاهای عمومی به وجود می‌آورند.

در جداول شماره ۱ و ۲، معیارها و شاخص‌های مؤثر بر کیفیت فضایی و توضیحات شاخص‌های فضایی در فضاهای عمومی ارائه شده است.

در تحقیقی که ون دک بروک^۶ و همکاران در سال ۲۰۱۳ انجام دادند، به بررسی دیدگاه نهادگرایی استراتژی ارتباطی پرداختند و اذعان نمودند که این رویکرد به دیدگاه ارتباطی برنامه‌ریزی و فضا کمک می‌کند. این دیدگاه با روش‌های مفهوم‌سازی جنبه‌های مختلف فضا بررسی شد؛ همچنین با تأکید بر دیدگاه نهادگرایی استراتژی ارتباطی^۷ و معرفی پارک فرهنگی کودکان در قاهره به‌عنوان نمونه مطالعاتی به مفهوم‌پردازی ارتباطی، مفهوم‌پردازی فضای شهری و استراتژی‌های فضایی پرداختند. نویسنده در تحلیل پارک فرهنگی کودکان در قاهره نشان داد که پیوند ابعاد اجتماعی و فضایی، تعامل و تضاد سازمان‌ها و چگونگی تعامل آن‌ها، تحول فضای «فرهنگی» را فراهم نموده است (Van den Broeck et al., 2013: 321-322). کانتر^۸ (۱۹۷۷) معتقد است سه مؤلفه کالبد، فعالیت و تصورات در خلق حس مکان دخیل هستند (Canter, 1977: 49). اگرچه کانتر مدل خود را در سال ۱۹۷۷ ارائه داده است، ولی قبل از وی مؤلفه‌های مکان در «ادراک‌های رلف» در سه مؤلفه «کالبد، فعالیت و معنی» در سال ۲۰۱۱ ارائه شده است. کارایی این دو مدل باعث شده است تا دیگر صاحب‌نظران با اقتباس از این مدل دیدگاه‌های متنوعی ارائه نمایند. «کریستین نوربری شولتز» در تبیین نظریات خود در رابطه با «مکان» و امدار اندیشه‌های هایدگر بوده است. «شولتز» واژه روح مکان را مطرح می‌کند و برای فهم روح مکان، مفاهیم معنا (ریشه در روابط شیء با اشیای دیگر) و ساختار (ویژگی‌های شکلی و فرمی مجموعه‌ای از روابط) و به عقیده وی ساختار و معنا وجوه یک کلیت‌اند (Shulze, 2011: 232). به عقیده وی، حس مکان در مکان‌هایی یافت می‌شود که دارای شخصیت مشخص و متمایز هستند و شخصیت محیطی از چیزهای ملموس ساخته شده که دارای مصالح، شکل، بافت، رنگ، مقیاس، تنوع، چشم‌انداز و برجستگی است. همچنین «ادراک» و «جهت‌یابی» را از عوامل مهم در ایجاد حس نسبت به مکان‌ها می‌داند (Shulze, 2011: 232).

معیارهای اصلی سنجش کیفیت فضایی در فضاهای عمومی روستایی

عوامل تشکیل‌دهنده کیفیت کالبدی فضاهای روستایی به‌صورت زیر ارائه می‌شود:

کالبدی - زیبایی‌شناسی: فضاهایی عمومی که استفاده از آن‌ها راحت و خوشایند باشد، تداوم و پیوستگی داشته باشند، فضای سبز، آب و پوشش گیاهی و چشم‌اندازهایی که در روستا تأثیر می‌گذارد داشته باشند، کیفیت فضایی مطلوبی در فضاهای عمومی به وجود می‌آورد. در این خصوص برایان گودی^۹ در توصیف کیفیت‌های محیط شهری، بر اهمیت مواردی مانند سرزندگی،

6. Van den Broeck
7. Strategic relational institutionalist (SRI)
8. Canter
9. Goodey

جدول ۱. معیارها و شاخص‌های مؤثر در کیفیت فضایی مطلوب در فضاهای عمومی.

مؤلفه	معیارهای پیشنهادی	شاخص‌ها	صاحب‌نظران
کالبدی (زیباسازی)	تناسبات بصری	وجود ریتم و الگو، گوناگونی ساختارها، پیچیدگی و تضاد، تداوم قانونمندی در بدنه، نظم و هماهنگی، مقیاس انسانی	Applyard & Jacobs, 1982 Alexander et al., 1977 Banerjee, 2001 Carmona, 2014 Cullen, 1961 Chawla, 2002 Jamkasa, 2011 Khana et al., 2014 Kowkabi & Akrami, 2021 Lynch, 1960 Madanipour, 2006 Mahdi Nejad et al., 2019 Mehta, 2014 Moulaert et al., 2013 Rodrigue et al., 2017 Selman, 2008 Shahabzadeh, 2015 Strenberg, 2000 Viskovicnika, 2017 Oswald & Bacini, 2003
	غنا بصری	کیفیت‌های بصری، عناصر هویت‌بخش طبیعی و یکپارچگی محیطی، آب‌های سطحی	
	کیفیت کالبدی	عدم فرسودگی کالبدی بنا، دانه‌بندی و تراکم مطلوب ساختمانی	
عساکری	دعوت‌کنندگی مکان	توجه به ویژگی‌های اجتماعی و فرهنگی افراد در شکل‌گیری فضا، جذابیت داشتن برای شهروندان، برانگیختن حس کنجکاوی در شهروندان، قابلیت ایجاد نشاط و سرزندگی برای شهروندان	Khanlou, 2011 Khanlou, 2011 Khanlou, 2011 Khanlou, 2011
	آسایش	امنیت و ایمنی، وجود مبلمان و تسهیلات شهری، امنیت مالی	
	قابلیت دسترسی	دسترسی و نفوذپذیری کالبدی، کیفیت مسیرها	
	تنوع فعالیت‌ها	سنت اتکا به نفس در کارها	
مکانی	انعطاف‌پذیری	امکان انجام فعالیت‌های گروهی، فراهم بودن فرصت تفریح و سرگرمی، کسالت‌آور نبودن بودن فضاهای باز، مراتع و زمین‌های کشاورزی اطراف روستا	Khanlou, 2011 Khanlou, 2011 Khanlou, 2011
	هویت منسجم اجتماعی	جامعه دارای یک هویت منسجم اجتماعی است که از طریق فعالیت‌هایی مانند هنر و جشنواره بیان می‌شود	
	خاطرات، رویدادهای فرهنگی و اجتماعی	کاربری‌های عمومی (گره‌ها، بناهای فرهنگی، مذهبی، فضای سبز و...) با طیف گسترده‌ای از ساکنین روستا سروکار دارند، پتانسیل بیشتری برای نشانه شدن در ذهن ساکنین دارد و نقشه ادراکی نسل‌های گوناگون روستا دارد	
استفاده از هنرهای عمومی	مردم روستا فرهنگ خود را از طریق نمایشگاه‌ها و غرفه‌های متعدد، هنرهای بومی و محلی خود را به گردشگران نشان داده و مردم روستا به محیط خود افتخار می‌کنند		

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

منبع: نگارندگان مبتنی بر ادبیات پژوهش، ۱۴۰۰

جدول ۲. توضیحات شاخص‌های کیفیت فضایی.

حیطه	معیار	توضیحات شاخص‌ها
عساکری	دعوت‌کنندگی و القای حس جذابیت مکان	جذابیت داشتن برای ساکنین: مکان‌های جذاب و تفریحی وجود دارد که برای انجام فعالیت‌های متعدد مانند بازی و ورزش و سرگرمی مناسب است. قابلیت ایجاد نشاط و سرزندگی: مکان‌های تجمع و قرارگاه‌های رفتاری متنوع در روستا وجود دارد و افراد می‌توانند از فروشگاه‌ها خرید کنند و در محیط به اکتشاف، بازی‌های ورزشی و به پیگیری علائق شخصی بپردازند.
	قابلیت دسترسی	دسترسی و نفوذپذیری کالبدی با فضای حرکتی پیاده: طراحی مسیر پیاده و شبکه برنامه‌ریزی شده پیاده، کیفیت مسیرها
	تنوع فعالیت‌ها	سنت اتکا به نفس در کارها: ساکنان جامعه خود را از طریق سازمان‌های کمک‌رسان متقابل و پیشرفت‌های مترقی محلی می‌سازند.
مکانی	آسایش	ایمنی و امنیت: افراد احساس می‌کنند که می‌توانند با امنیت کافی در محدوده منطقه محلی خود با خیال راحت بچرخند و خیابان‌های با ایمنی ترافیک طراحی شود و امنیت شغلی و مالی: ساکنین دارای حقوق قانونی تملک بر اموال خود هستند که منجر به سرمایه‌گذاری به‌منظور شرایط زندگی بهتر می‌گردد، وجود مبلمان و تسهیلات شهری و کف‌پوش مناسب معابر در هنگام بارندگی
	انعطاف‌پذیری	امکان انجام فعالیت‌های گروهی: فضاهای خوبی مانند فرهنگ‌سرا، کانون پرورش فکری برای فعالیت‌های همگانی و اجتماعی وجود دارد. به اندازه کافی فضای باز و سبز برای بازی و فعالیت‌های گروهی و امکانات فعالیت‌های گروهی برای هم سن و سالان که جمع شوند و گفتگو کنند و فعالیت‌های تفریحی و سرگرمی انجام دهند. فراهم بودن فرصت تفریح و سرگرمی: کسالت‌آور نبودن بودن محیط پارک و فضاهای باز، مراتع و زمین‌های کشاورزی اطراف روستا
	یکپارچگی اجتماعی و هویت منسجم اجتماعی	یکپارچگی اجتماعی: افراد در جامعه‌ای که زندگی می‌کنند احساس تعلق می‌کنند و به آن‌ها ارزش داده می‌شود. هویت منسجم اجتماعی: جامعه دارای یک هویت مثبت است که از طریق فعالیت‌هایی مانند هنر و جشنواره بیان می‌شود.
مکانی	خاطرات، رویدادهای فرهنگی و اجتماعی	کاربری‌های عمومی (گره‌ها، بناهای فرهنگی، مذهبی، فضای سبز و...) با طیف گسترده‌ای از ساکنین روستا سروکار دارند، پتانسیل بیشتری برای نشانه شدن در ذهن ساکنین دارد و نقشه ادراکی نسل‌های گوناگون روستا دارد.
	استفاده از هنرهای عمومی	مردم روستا فرهنگ خود را از طریق نمایشگاه‌ها و غرفه‌های متعدد، هنرهای بومی و محلی خود را به گردشگران نشان داده و مردم روستا به محیط خود افتخار می‌کنند.

ادامه جدول ۲. توضیحات شاخص‌های کیفیت فضایی.

حیطه	معیار	توضیحات شاخص‌ها
کالبدی	غنای بصری	کیفیت بصری، کیفیت دید و چشم‌انداز و پرهیز از الحاقات زائد، ویژگی‌های طبیعی محیط روستا از جمله آب‌های سطحی، مسیل رودخانه، زمین‌های کشاورزی و باغات و ... عناصر هویت‌بخش و ساختار دهنده سیمای روستا هستند و توجه به شاخص‌های زیست‌محیطی و حفاظت از طبیعت در طرح‌های روستایی ضروری است
	تناسبات بصری	پله‌های ورودی، رنگ بنا و مصالح ساختمانی و توجه به مقیاس انسانی در کیفیت کالبدی زیبایی‌شناسی ابنیه و محیط روستا حائز اهمیت است
	کیفیت کالبدی	جلوگیری از پراکندگی ساختمان‌ها و تراکم ساختمانی مطلوب

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

منبع: نگارندگان، ۱۴۰۰

برخورد روش تحقیقی در موضوع واکاوی شاخص‌ها و ذهنیت متخصصان در کیفیت فضایی یکپارچه در فضاهای عمومی روستایی

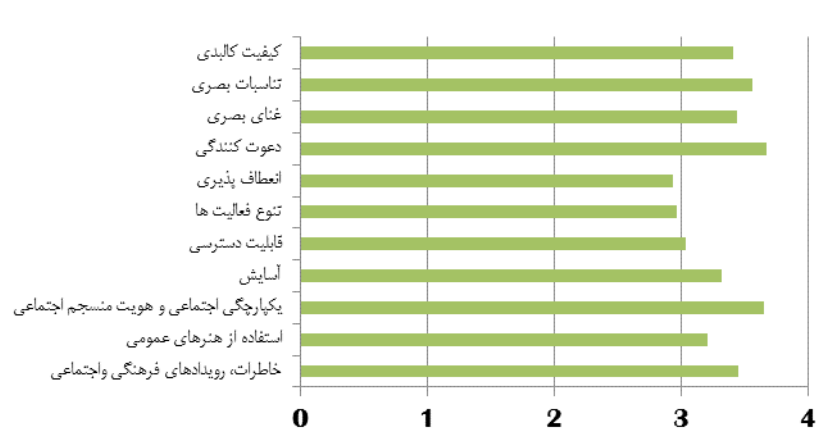
پژوهش حاضر از لحاظ ماهیت، اکتشافی و از حیث روش گردآوری داده‌ها، توصیفی - پیمایشی است و به‌طور کل دارای روش پژوهش آمیخته (کمی - کیفی) است که در سه گام انجام شده است. در گام اول با مطالعات کتابخانه‌ای و از طریق ابزارهایی مانند فیش، جدول و فرم به سازماندهی و طبقه‌بندی دانش موجود پیرامون «عوامل مؤثر بر کیفیت فضایی یکپارچه در فضاهای عمومی روستایی» به روش تحلیل محتوا پرداخته شد. ماهیت اکتشافی موضوع و پیشینه پژوهش ناکافی در حوزه روستایی در بستر فرهنگی و اجتماعی ایران، از روش تحقیق دلفی استفاده شده است؛ بنابراین طرح پژوهش در بخش توسعه ابزار و آماده‌سازی داده‌ها در دو مرحله: (۱) تحلیل، محتوای اسناد (۲) پیمایش دلفی تعریف می‌گردد. نتایج حاصل از این دو مرحله به توسعه ابزار جهت بررسی پیمایش الگوی ذهنی متخصصین در گام سوم می‌انجامد. در گام سوم از روش تحلیل عامل کیو استفاده می‌شود تا شاخص‌های کیفیت فضایی در فضاهای عمومی روستا و نگرش متخصصین در زمینه کیفیت ادراکی مردم از فضاهای عمومی روستایی استخراج گردد. تحلیل عامل کیو، ابزاری توانا جهت درک ارزش‌ها، سلیقه‌ها، نگرانی‌ها و گونه‌شناسی دیدگاه‌های فردی است که در این پژوهش از روش تحلیل دلفی برای جمع‌آوری داده‌ها استفاده شده است. در بخش تحلیل داده‌ها از تحلیل عامل کیو (مطابق پژوهش مهدی‌نژاد و همکاران، ۲۰۲۰) استفاده شده است، محاسبه میانگین وزنی و انحراف معیار نیز به کار گرفته شده است.

روش‌شناسی تحقیق

جامعه آماری در بخش تحلیل محتوای اسنادی شامل مقالات، کتب و پژوهش‌های داخلی و خارجی مرتبط با پژوهش است. نمونه‌ها از میان منابع در دسترس استخراج شد. در تحلیل پیمایشی جامعه آماری را متخصصین حوزه (طراحی و برنامه‌ریزی شهری، معماری و معماری منظر، جغرافیا، محیط‌زیست)،

کارشناسان آمار، اقتصاددانان، جامعه‌شناسان شهری شامل: اعضای هیئت‌علمی دانشگاه آزاد علوم و تحقیقات، شهید بهشتی تشکیل می‌دهند. آن‌ها به روش غیر تصادفی شبکه‌ای، نمونه‌گیری گلوله برفی و بر مبنای غنای نظری در بخش پیمایش دلفی در گروه‌های همگن تعداد ۱۰ - ۱۵ نفر در نظر گرفته شد. حجم نمونه ۲۲ نفر و در بخش پیمایش پرسشنامه‌ای جهت تحلیل عامل کیو ۴۸ نفر شرکت‌کننده داشته‌اند. روند انجام پژوهش به این صورت بود که در بخش تحلیل محتوای اسنادی مرتبط با موضوع پژوهش شاخص‌های مرتبط با کیفیت فضایی در فضاهای عمومی استخراج شد. در گام دوم به‌منظور تکمیل شاخص‌های مؤثر بر کیفیت فضایی از پیمایش دلفی بر اساس آرای متخصصین در دو دور استفاده شد. در دور اول دلفی، شاخص‌های تحلیل محتوای اسنادی، در اختیار ۲۲ متخصص قرار گرفت و این‌گونه در قالب مصاحبه‌ای عمیق و ساختاریافته شاخص‌ها مورد بازبینی قرار گرفت. در دور دوم پرسشنامه‌ای با دو طیف موافق و مخالف تهیه شد و در بین همان متخصصین جهت تأیید و تثبیت نهایی شاخص‌های مؤثر بر کیفیت فضایی توزیع شد.

در گام سوم سؤالاتی در قالب گزاره‌هایی در پرسشنامه با طیف ۱ تا ۵ (۱) تأثیر بسیار کم با گزاره موردنظر و ۵ تأثیر بسیار زیاد) تنظیم و در بین ۴۸ متخصص توزیع شد. حجم نمونه از طریق آزمون کی ام او و کرویت بارلت در نرم‌افزار موردبررسی قرار گرفت و به تأیید رسید. در این گام تحلیل عامل Q (تحلیل عامل روی متخصصان و استخراج شاخص‌های حاصل از مصاحبه، مطابق تحقیق مهدی‌نژاد و همکاران، ۲۰۲۰) بر روی داده‌ها صورت می‌گیرد تا بدین صورت نگرش متخصصین که شامل معیارهای مؤثر بر کیفیت فضایی بوده، آشکار گردد. پس از آن به‌منظور دستیابی به پاسخ دوم پژوهش، مبنی بر میزان موافقت متخصصان و شناسایی تأثیرگذارترین معیار بر میزان کیفیت فضایی در فضاهای عمومی روستایی، از طریق حاصل جمع نمرات و میانگین، وزن و انحراف معیار هر یک از شاخص‌ها موردبررسی قرار گرفت. در بخش تحلیل محتوای اسنادی مرتبط با موضوع مقاله، شاخص‌های مرتبط با کیفیت فضایی مطابق تصویر شماره ۱ استخراج شد.

تصویر ۱. فراوانی معیارهای استخراج‌شده از تحلیل محتوای اسنادی در ارتباط با کیفیت فضایی، منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۰

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

یافته‌ها

۳ قابل مشاهده است. پس از چرخش داده‌ها، نتیجه آزمون KMO مطابق جدول شماره ۳، $0/873$ بالاتر از $0/7$ است که نشان می‌دهد حجم نمونه کافی است. در آزمون کرویت بارتلت فرض صفر بیان می‌کند که ماتریس همبستگی، یک ماتریس واحد و همسان است. اگر معنی‌داری آزمون بارتلت کوچک‌تر از $0/05$ باشد (رد فرض صفر) تحلیل عاملی برای شناسایی ساختار (مدل عاملی) مناسب است. همان‌طور که در جدول مشاهده می‌شود، Sig آزمون بارتلت کوچک‌تر از $0/05$ است و این بدان معنا است که می‌توان مقدار همبستگی را حساب نمود.

در این پژوهش، جهت انجام تحلیل عاملی اکتشافی به روش کیو از روش چرخش واریماکس استفاده شده که نظرات ۴۸ متخصص جهت دسته‌بندی دیدگاه‌ها مورد بررسی قرار گرفت. معیار انتخاب هر عامل به‌عنوان یک دیدگاه، دارا بودن ارزش ویژه بالاتر از یک، همچنین بار عاملی $0/70$ و بالاتر است و اینکه حداقل ۳ متخصص در هر عامل وجود داشته باشند. در نمودار اسکرین بر روی محور افقی (X) عامل‌ها و روی محور عمودی (Y) مقدار ویژه متناظر با هر عامل قرار می‌گیرد. از طریق نمودار اسکرین می‌توان تعداد عامل‌های استخراجی را برآورد نمود.

متغیرهایی برای تحلیل در روش تحلیل عاملی مناسب‌تر هستند که در سطح سنجش فاصله‌ای باشند، اما در برخی موارد از متغیرهای رتبه‌ای و اسمی نیز استفاده می‌شود. لازم به ذکر است که پژوهشگر می‌تواند هر تعداد متغیر مرتبط با مسئله تحقیق را در تحلیل وارد کند. مشروط بر آنکه متغیرها با روش درستی سنجیده شده و ضریب اعتبار سنجش متغیرها در حد قابل قبولی باشد. در مورد اندازه حجم نمونه نیز به‌طور کلی در معادلات ساختاری انبوهی از داده‌ها به کار برده می‌شود. هرچه حجم اندازه نمونه زیادتر شود، صحت و دقت تحلیل مدل بیشتر است. به‌عنوان یک قاعده کلی تعداد نمونه باید در حدود ۴ یا ۵ برابر تعداد متغیرهای مورد استفاده باشد. این نسبت تا حدودی محافظه‌کارانه است. کفایت نمونه‌گیری از طریق آزمون KMO و کرویت بارتلت سنجیده شده است. در صورتی که مقدار KMO کمتر از $0/5$ باشد، داده‌ها برای تحلیل عاملی مناسب نخواهند بود و اگر مقدار آن بین $0/5$ تا $0/69$ باشد می‌توان با احتیاط بیشتر به تحلیل عاملی پرداخت؛ اما در صورتی که مقدار آن بزرگ‌تر از $0/7$ باشد، همبستگی‌های موجود در بین داده‌ها برای تحلیل عاملی مناسب خواهد بود. خروجی این آزمون در جدول شماره

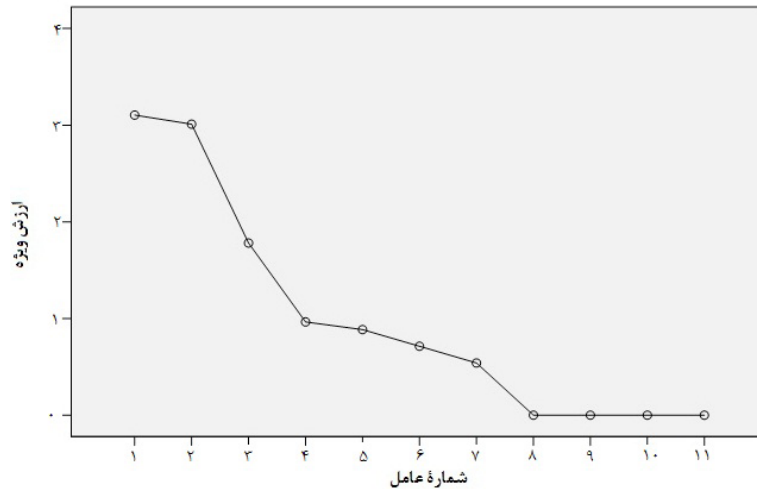
جدول ۳. آزمون KMO و کرویت بارتلت برای کفایت حجم نمونه.

آزمون	آماره
کایسیر - میر - اولکین (KMO)	$0/873$
آزمون کرویت بارتلت	$12132/4532$
	تقریب کای دو
	درجه آزادی
	معناداری
	47
	$0/000$

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۰

آزمون اسکری

تصویر ۲. نمودار اسکری برای تعیین عامل‌های تحلیل عاملی، منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۰

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

تفسیر ماتریس داده‌شده نشان می‌دهد که سه عامل قابل تعریف هستند. عامل (نگرش) اول تا سوم بزرگ‌ترین و قابل‌درک‌ترین عوامل بوده که در جداول شماره ۶ و ۷ آمده است. عامل چهارم تا ششم به علت تعداد کم متخصصین و پایین بودن مقادیر ویژه آن‌ها حذف می‌شوند.

با توجه به اینکه تعداد متخصصین عامل اول ۲۲ نفر است و ۳۱ درصد از واریانس کل را تشکیل داده، می‌توان نتیجه گرفت که اغلب پاسخ‌دهندگان از نگرش اول برخوردار هستند. جدول شماره ۶ ماتریس چرخش یافته نگرش‌ها به روش واریمکس را نشان می‌دهد. به کمک این آمار می‌توان به شناسایی عامل‌هایی که قابل تعریف هستند مبادرت ورزید. هر فردی که بار عاملی بیشتر از ۰/۷ داشته باشد، معنادار تلقی شده و در دسته آن عامل قرار می‌گیرد.

با توجه به نمودار اسکری (تصویر شماره ۲)، فقط سه عامل مقادیر ویژه بزرگ‌تر از ۱ را دارند. مطابق جدول شماره ۴، تحلیل داده‌ها پس از چرخش نشان می‌دهد که از مجموع ۴۸ نفر، سه عامل شناسایی شده است. درصد تجمعی کل این سه عامل ۶۸ درصد است. مقدار واریانس عامل اول پس از چرخش ۰/۳ درصد و عامل‌های دوم و سوم به ترتیب ۰/۲۲ و ۰/۱۵ درصد از واریانس کل را تبیین می‌کنند. این مقدار واریانس تبیین شده، به اندازه‌ای هست که بتوان بار عاملی را چشمگیر دانست. در جدول شماره ۵، مهم‌ترین عوامل مؤثر بر کیفیت فضایی بر فضاهای عمومی روستاها از نظر متخصصین قرار گرفته است.

با توجه به موارد فوق و جداول بار عاملی، عامل اول که همان طبقه اول پاسخ‌دهندگان است از ۲۲ متخصص، عامل دوم از ۲۰ متخصص، عامل سوم از ۴ متخصص، عامل چهارم، پنجم و ششم هر کدام از یک متخصص تشکیل شده است که از این بین،

جدول ۴. واریانس داده‌ها پس از چرخش تحلیل عاملی به تفکیک هر یک از عامل‌ها.

عامل	مقادیر ویژه			قبل از چرخش			پس از چرخش		
	کل	واریانس %	درصد تجمعی %	کل	واریانس %	درصد تجمعی %	کل	واریانس %	درصد تجمعی %
۱	۳/۹۲	۰/۲۷	۰/۲۷	۳/۹۲	۰/۲۷	۰/۲۷	۳/۹۶	۰/۳۱	۰/۳۱
۲	۳/۰۴	۰/۲۱	۰/۴۸	۳/۰۴	۰/۲۱	۰/۴۸	۳/۰۸	۰/۲۲	۰/۵۳
۳	۱/۸۵	۰/۱۲	۰/۶۰	۱/۸۵	۰/۱۲	۰/۶۰	۱/۹۲	۰/۱۵	۰/۶۸
۴	۰/۸۹	۰/۰۶	۰/۶۶	۰/۸۹	۰/۰۶	۰/۶۶	۰/۹۱	۰/۰۸	۰/۷۶
۵	۰/۸۶	۰/۰۵	۰/۷۱	۰/۸۶	۰/۰۵	۰/۷۱	۰/۸۸	۰/۰۷	۰/۸۳

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۰

جدول ۵. شناسایی دیدگاه‌ها و تعداد متخصصین در هر عامل.

عامل‌های شناسایی شده	دیدگاه	مقادیر ویژه	تعداد متخصصین	نگرش	نتیجه
عامل ۱	دیدگاه اول	۳/۹۶	۲۲ متخصص	کالبدی (زیبایی‌شناسی)	تأیید عامل
عامل ۲	دیدگاه دوم	۳/۰۸	۲۰ متخصص	عملکردی	تأیید عامل
عامل ۳	دیدگاه سوم	۱/۹۲	۴ متخصص	معنایی	تأیید عامل
عامل ۴	-	۰/۹۱	۱ متخصص	-	حذف عامل
عامل ۵	-	۰/۸۸	۱ متخصص	-	حذف عامل

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۰

جدول ۶. ماتریس داده‌های چرخش داده‌شده و بار عاملی هر یک از عامل‌ها.

متخصصین	نگرش	نگرش اول	نگرش دوم	نگرش سوم
متخصص ۱۱	۰/۹۸۷			
متخصص ۱۳	۰/۸۴۴			
متخصص ۱۴	۰/۸۴۶			
متخصص ۱۶	۰/۸۶۶			
متخصص ۱۷	۰/۸۴۷			
متخصص ۲۲	۰/۷۵۴			
متخصص ۲۷	۰/۹۸۷			
متخصص ۲۹	۰/۸۴۴			
متخصص ۳۰	۰/۸۴۶			
متخصص ۳۱	۰/۸۶۶			
متخصص ۳۲	۰/۸۴۵			
متخصص ۳۳	۰/۷۹۱			
متخصص ۳۴	۰/۷۵۴			
متخصص ۳۵	۰/۷۶۸			
متخصص ۳۶	۰/۸۳۳			
متخصص ۳۷	۰/۷۶۵			
متخصص ۳۹	۰/۷۴۳			
متخصص ۴۱	۰/۸۴۵			
متخصص ۴۳	۰/۷۵۴			
متخصص ۴۵	۰/۸۳۳			
متخصص ۴۶	۰/۷۶۵			
متخصص ۴۷	۰/۷۸۴			

ادامه جدول ۶. ماتریس داده‌های چرخش داده‌شده و بار عاملی هر یک از عامل‌ها.

متخصصین	نگرش	نگرش اول	نگرش دوم	نگرش سوم
متخصص ۱	۰/۷۸۶			
متخصص ۲	۰/۷۴۴			
متخصص ۳	۰/۸۴۳			
متخصص ۴	۰/۸۵۶			
متخصص ۵	۰/۸۶۷			
متخصص ۶	۰/۸۱۱			
متخصص ۷	۰/۷۵۵			
متخصص ۸	۰/۹۵۶			
متخصص ۹	۰/۸۶۶			
متخصص ۱۰	۰/۷۸۶			
متخصص ۱۲	۰/۸۴۳			
متخصص ۱۵	۰/۸۹۳			
متخصص ۱۹	۰/۸۰۱			
متخصص ۲۰	۰/۷۵۵			
متخصص ۲۱	۰/۷۰۶			
متخصص ۳۴	۰/۷۹۸			
متخصص ۲۵	۰/۸۹۳			
متخصص ۲۶	۰/۷۰۴			
متخصص ۲۸	۰/۷۳۳			
متخصص ۳۴	۰/۷۱۳			
متخصص ۱۸	۰/۸۸۸			
متخصص ۲۳	۰/۹۸۷			
متخصص ۳۸	۰/۸۹۳			
متخصص ۴۰	۰/۹۸۷			

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۰

پیشین و نظرات خبرگان ارائه گردید و شرکت‌کنندگان نظر خود را درباره میزان تأثیر هر یک از عوامل، مؤلفه‌ها و شاخص‌های فرایند در قالب طیف ۱ تا ۵ (۱ تأثیر بسیار کم با گزاره موردنظر و ۵ تأثیر بسیار زیاد) ارائه دادند. در جدول شماره ۸ نتایج مرتبط با پرسشنامه دور اول دلفی که شامل مواردی مانند تعداد پاسخ‌ها برای هر گویه، میانگین پاسخ‌ها، انحراف معیار هر عامل بر اساس میانگین پاسخ‌ها درج شده است. ضریب همبستگی کندال پاسخ‌های دور اول، معادل ۰/۵۰ است که نشان‌دهنده توافق متوسط بین اعضای خبرگان است و باید فرایند دلفی ادامه یابد. با توجه به توافق متوسط بین خبرگان در دور اول دلفی، فرایند دلفی ادامه یافت و همان معیارها در اختیار خبرگان قرار

برای یافتن خط فکری مشترک متخصصین در هر عامل پاسخ‌های با نمره‌های ۰ یا ۹ از هر یک از متخصصان آن عامل که دارای تکرارهای نصف یا بیشتر در افراد سازنده آن عامل هستند انتخاب می‌گردد که هر کدام از مفاهیم چند بار به‌طور مشترک توسط متخصصین عنوان گردیده است. در جدول شماره ۷، مهم‌ترین عوامل مؤثر بر کیفیت فضایی قرار گرفته است. پس از جمع‌آوری اطلاعات و مشخص شدن نگرش متخصصان، به‌منظور یافتن موافقت متخصصان با هر شاخص از حاصل جمع نمرات و میانگین آن‌ها استفاده شده است.

در پرسشنامه دور اول دلفی لیستی از شاخص‌های غالب کیفیت فضایی در فضاهای عمومی روستایی از پژوهش‌های

نظری بین خبرگان است. ضریب هماهنگی کندال در این دور از دلفی ۰/۹۴ به دست آمده که نشان می‌دهد میزان اتفاق نظر بین خبرگان بسیار قوی است.

داده شد. این مقدار در دامنه صفر تا یک (اتفاق نظر بسیار قوی $W > 0/7$ ، اتفاق نظر قوی، $0/5 > W > 0/7$ ، اتفاق نظر متوسط، $W = 30$ اتفاق نظر ضعیف) قرار می‌گیرد که نشان‌دهنده درجه میزان توافق

جدول ۷. نگرش متخصصین در راستای عوامل مؤثر بر کیفیت فضایی در فضاهای عمومی روستایی.

عامل/دیدگاه	شماره متخصصین	نگرش
دیدگاه اول	۱۱-۱۳-۱۴-۱۶-۱۷-۲۲-۲۷-۲۹-۳۰-۳۱-۳۲-۳۳-۳۴-۳۵-۳۶-۳۷-۳۹-۴۱-۴۳-۴۵-۴۶-۴۷	کالبدی (زیبایی‌شناسی)
دیدگاه دوم	۱-۲-۳-۴-۵-۶-۷-۸-۹-۱۰-۱۲-۱۵-۱۹-۲۰-۲۱-۲۴-۲۵-۲۶-۲۸-۴۴	عملکردی
دیدگاه سوم	۱۸-۲۳-۳۸-۴۰	معنایی

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۰

جدول ۸. یافته‌های حاصل از پرسشنامه دور اول و دوم دلفی.

مؤلفه	معیار	شاخص‌های کیفیت فضایی	میانگین	انحراف معیار
سازماندهی	خطرات، رویدادهای فرهنگی و اجتماعی	کاربری‌های عمومی (گره‌ها، بناهای فرهنگی، مذهبی، فضای سبز و...) با طیف گسترده‌ای از ساکنین روستا سروکار دارند، پتانسیل بیشتری برای نشانه شدن در ذهن ساکنین دارد و نقشه ادراکی نسل‌های گوناگون روستا دارد	۲/۷۸	۱/۲۳
	استفاده از هنرهای عمومی	مردم روستا فرهنگ خود را از طریق نمایشگاه و ... به نمایش می‌گذارند و از این طریق به اهلیت و فرهنگ خود افتخار می‌کنند	۱/۰۸	۰/۹۸
	یکپارچگی اجتماعی و هویت منسجم اجتماعی	افراد در جامعه‌ای که زندگی می‌کنند احساس تعلق می‌کنند و به آن‌ها ارزش داده می‌شود. هویت منسجم اجتماعی: جامعه دارای یک هویت مثبت است که از طریق فعالیت‌هایی مانند هنر و جشنواره بیان می‌شود	۱	۰/۶۶
عملکردی	آسایش	در برابر عوامل محیطی مانند حیوانات وحشی احساس امنیت کرده و به راحتی در فضاهای عمومی فعالیت و زندگی می‌کنند	۲/۵۵	۰/۵۴
	قابلیت دسترسی	در فضاهای موجود در روستا و در جامعه افراد احساس امنیت و آرامش می‌کنند	۲/۶۷	۰/۵۶
	تنوع فعالیت‌ها	کیفیت مسیرهای ارتباطی، دسترسی و نفوذپذیری کالبدی	۲/۶۵	۰/۴۵
	انعطاف‌پذیری	سنت اتکا به نفس در کارها: ساکنان جامعه خود را از طریق سازمان‌های کمک‌رسان متقابل و پیشرفت‌های مترقی محلی می‌سازند	۲/۴۵	۰/۸۷
	دعوت‌کنندگی	در روستا فضاهای خوبی مانند فرهنگ‌سرا، کانون پرورش فکری برای فعالیت‌های همگانی و اجتماعی وجود دارد	۱/۰۷	۰/۵۳
	غنا بصری	در روستا به اندازه کافی فضای باز و سبز برای بازی و فعالیت‌های گروهی وجود دارد	۱/۰۲	۰/۷۷
	تناسبات بصری	در روستا مکان تفریحی و جذاب وجود دارد که برای انجام فعالیت‌های متعدد مانند ورزش، بازی و سرگرمی مناسب است و محیط پارک و فضاهای باز مراکز و زمین کشاورزی اطراف روستا کسالت‌آور نباشند	۲/۵۵	۱/۵۴
کالبدی	تاسبات بصری	در این روستا امکانات فعالیت‌های گروهی برای هم سن و سالان وجود دارد. مکان‌هایی که در آن جمع می‌شوند و با هم گفتگو می‌کنند و فعالیت‌های تفریحی و سرگرمی انجام می‌دهند	۲/۴۹	۱/۰۱
	کیفیت کالبدی	عناصر طبیعی به‌عنوان عناصر هویت‌بخش روستا هستند	۴/۳۶	۰/۵۱
		عناصر طبیعی به‌عنوان عناصر هویت‌بخش روستا هستند	۲/۴۱	۰/۸۹

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۰

بحث و نتیجه‌گیری

در جایگاه نتیجه‌گیری و بر مبنای جایگاه این پژوهش، باید اشاره کرد که پایه‌گذاری هرگونه نگرش و امکان‌سنجی و ارزیابی در خصوص شکل‌گیری و تشخیص کیفیت فضایی مطلوب و یکپارچه در فضاهای عمومی روستاها و در عین حال برنامه‌ریزی و اقدام در زمینه هدایت فرایند یادشده به‌واسطه توجه هم‌زمان به معیارهای یازده‌گانه (یکپارچگی اجتماعی و هویت منسجم اجتماعی، آسایش، تنوع فعالیت‌ها، انعطاف‌پذیری، دعوت‌کنندگی و القای حس جذابیت مکان، تناسبات بصری، غنای بصری، قابلیت دسترسی، کیفیت کالبدی، استفاده از هنرهای عمومی، خاطرات و رویدادهای اجتماعی و فرهنگی) امکان‌پذیر خواهد بود. همان‌طور که گفته شد فقدان هویت ملموس، نابسامانی بصری، کیفیت نامناسب نماهای ساختمانی و فقدان شکل سازماندهی شده در فرم و منظر جداره‌های روستایی، سبب شده که بسیاری از روستاهای ایران از وضوح فرمی و به تبع آن توان عملکرد مطلوبی برخوردار نباشند. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد، به ترتیب سه شاخص تناسبات بصری، آسایش و خاطرات و رویدادهای اجتماعی و فرهنگی با میانگین وزنی و انحراف معیار ۴/۳۶ و ۰/۵۱، ۳/۲۲ و ۰/۶۶، ۲/۷۸ و ۱/۲۳ از سوی متخصصان بر کیفیت فضایی در فضاهای عمومی روستا حائز اهمیت شناخته شده‌اند. در آخرین ردیف اهمیت نیز به ترتیب سه شاخص یکپارچگی اجتماعی، انعطاف‌پذیری و استفاده از هنرهای عمومی به ترتیب با میانگین وزنی و انحراف معیار ۱ و ۰/۶۶، ۱/۰۲ و ۰/۷۷ و ۱/۰۸ و ۰/۹۸ قرار دارد.

جدول شماره ۸ حاصل جمع، میانگین نمرات و انحراف معیار هر شاخص را نشان می‌دهد و همان‌گونه که در جدول مشخص است، به ترتیب سه شاخص تناسبات بصری، آسایش و خاطرات و رویدادهای اجتماعی و فرهنگی با میانگین وزنی و انحراف معیار ۴/۳۶ و ۰/۵۱، ۳/۲۲ و ۰/۶۶، ۲/۷۸ و ۱/۲۳ از سوی متخصصان بر کیفیت فضایی در فضاهای عمومی روستا حائز اهمیت شناخته شده‌اند. در آخرین ردیف اهمیت نیز به ترتیب سه شاخص یکپارچگی اجتماعی، انعطاف‌پذیری و استفاده از هنرهای عمومی، به ترتیب با میانگین وزنی و انحراف معیار ۱ و ۰/۶۶، ۱/۰۲ و ۰/۷۷، ۱/۰۸ و ۰/۹۸ قرار دارد. یکی از روش‌های سنجش روایی شاخص‌ها، آزمون فورنل-لاکر است. جدول شماره ۹ نتایج به‌دست‌آمده برای شاخص‌های شناسایی‌شده پژوهش را نشان می‌دهد. نتایج نشان می‌دهد که سازه‌ها کاملاً از هم جدا هستند، یعنی مقادیر قطر اصلی برای هر متغیر پنهان از همبستگی آن بعد با سایر بعدهای پنهان انعکاسی موجود در شاخص‌ها بیشتر است.

در این پژوهش جهت انجام تحلیل عاملی اکتشافی، از روش چرخش واریماکس استفاده شده که تعداد ۱۱ معیار به‌عنوان معیارهای کیفیت فضایی در فضاهای عمومی روستایی موردبررسی قرار گرفته و ۴۱/۶۵ درصد از واریانس کل را تبیین می‌نمایند. معیار انتخاب زیر مؤلفه‌ها، به‌عنوان یک شاخص برای عوامل، دارا بودن ارزش ویژه بالاتر از یک و همچنین بار عاملی ۰/۷۰ و بالاتر است و در نهایت ۱۱ معیار موردنظر انتخاب گردید. هر یک از این معیارها، عوامل مربوطه و میزان بار عاملی آن‌ها در جدول شماره ۱۰ نمایش داده شده است.

جدول ۹. شاخص فورنل لاکر جهت بررسی شاخص روایی تشخیصی یا واگرا.

ردیف	ابعاد	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱
۱	خاطرات، رویدادهای فرهنگی و اجتماعی	۱										
۲	استفاده از هنرهای عمومی	۰/۸۳۱	۱									
۳	یکپارچگی اجتماعی و هویت منسجم اجتماعی	۰/۷۶۴	۰/۸۸۶	۱								
۴	آسایش	۰/۵۶۶	۰/۵۷۶	۰/۵۷۷	۱							
۵	قابلیت دسترسی	۰/۶۷۷	۰/۵۴۴	۰/۷۶۶	۰/۶۸۷	۱						
۶	تنوع فعالیت‌ها	۰/۴۶۶	۰/۶۷۷	۰/۶۶۳	۰/۸۵۵	۰/۵۷۷	۱					
۷	انعطاف‌پذیری	۰/۴۵۵	۰/۳۴۳	۰/۵۶۵	۰/۷۱۱	۰/۴۳۳	۰/۴۶۶	۱				
۸	دعوت‌کنندگی	۰/۴۳۳	۰/۴۵۵	۰/۳۴۴	۰/۴۳۳	۰/۶۳۴	۰/۴۷۷	۰/۴۵۵	۱			
۹	غنای بصری	۰/۴۷۸	۰/۴۱۱	۰/۴۶۶	۰/۵۶۶	۰/۷۱۲	۰/۵۱۱	۰/۴۳۳	۰/۴۱۱	۱		
۱۰	تناسبات بصری	۰/۵۱۱	۰/۴۳۵	۰/۵۱۱	۰/۵۴۴	۰/۵۴۴	۰/۴۳۷	۰/۶۵۵	۰/۵۴۴	۰/۶۵۵	۱	
۱۱	کیفیت کالبدی	۰/۵۴۴	۰/۶۷۸	۰/۴۵۱	۰/۵۰۱	۰/۴۳۸	۰/۴۳۳	۰/۶۵۵	۰/۶۷۷	۰/۳۶۷	۰/۴۳۳	۱

جدول ۱۰. نتایج حاصل از انجام تحلیل عاملی اکتشافی.

معیارها	عوامل	معنایی	عملکردی	کالبدی (زیبایی‌شناسی)
	خاطرات، رویدادهای فرهنگی و اجتماعی	۰/۷۶۴		
	استفاده از هنرهای عمومی	۰/۷۳۵		
	یکپارچگی اجتماعی و هویت منسجم اجتماعی	۰/۷۹۳		
	آسایش		۰/۷۴۴	
	قابلیت دسترسی		۰/۸۳۳	
	تنوع فعالیت‌ها		۰/۷۳۲	
	انعطاف‌پذیری		۰/۷۶۲	
	دعوت‌کنندگی		۰/۷۶۹	
	غنای بصری			۰/۷۶۱
	تناسبات بصری			۰/۷۸۴
	کیفیت کالبدی			۰/۷۳۴
	مقادیر ویژه اولیه کل	۲/۹۸	۳/۲۱	۴/۳۵
	درصد واریانس	۶/۵۴	۷/۶۵	۱۲/۷۶
	درصد تراکمی واریانس	۲۵/۸۴	۳۹/۳۰	۴۹/۶۵

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۰

معنایی در میان آن‌ها مشخص گردید:

۱) عامل کالبدی (زیبایی‌شناسی): در این پژوهش «تناسبات بصری» از نگاه متخصصین بااهمیت‌ترین شاخص شناخته شده است. همچنین ویژگی‌های زیبایی‌شناسی در محیط کالبدی را به‌عنوان عوامل مؤثر بر کیفیت فضایی در فضاهای عمومی روستا، معرفی نموده و معتقدند توجه به این شاخصه چه به‌صورت طبیعی و چه به‌صورت مصنوعی می‌تواند تأثیر مثبت و منفی بر جذابیت روستایی برجا بگذارد و در تقویت ارزش‌هایی چون هویت کالبدی مؤثر باشد؛ همچنین فضاهایی عمومی که استفاده از آن‌ها راحت و خوشایند باشد، تداوم و پیوستگی داشته باشند. وجود فضای سبز، آب و پوشش گیاهی و چشم‌اندازهایی که در روستا تأثیر می‌گذارد، کیفیت فضایی مطلوبی در فضاهای عمومی به وجود می‌آورد و این نتیجه، همسو با نتایج پژوهش‌های مهدی‌نژاد و همکاران (۲۰۲۰) و جمکسرا^{۱۱} (۲۰۱۱) است که بر اهمیت شاخص‌های بصری تأکید دارد.

مطابق پژوهش مهدی‌نژاد و همکاران (۲۰۲۰) محیط روستایی، زمانی به بهترین وجه درک می‌شود که فرد ساکن در روستا، سیمای روستایی مطلوبی را مشاهده کند و با اغتشاش سیمای روستایی روبه‌رو نگردد؛ همچنین ساختار محیط روستایی از لحاظ فرمی، هماهنگ و هم‌راستا بوده و ساختار چشم‌اندازهای

این مقاله عوامل اصلی تشکیل‌دهنده و تأثیرگذار در کیفیت فضایی یکپارچه در فضاهای عمومی روستایی را مشخص و تبیین می‌نماید؛ بنابراین تصمیم‌گیران را قادر می‌سازد برنامه‌های آتی خود را هم‌راستا و مبتنی بر ارتقای شاخص‌های اصلی کیفیت فضایی مطلوب و یکپارچه تبیین کنند. تعاریف کیفیت فضایی یکپارچه به‌طور عام بسیار محدود است و افراد کمی به آن اشاره کرده‌اند. به‌خصوص در زمینه فضاهای عمومی روستایی ضعف منابع یا عدم دسترسی به آن‌ها مشهود است. به همین دلیل و با هدف یافتن شاخص‌های کیفیت فضایی مطلوب و یکپارچه در فضاهای عمومی روستایی و پوشش دادن ادبیات پژوهش به منابعی که به‌طور مستقیم یا غیرمستقیم به این مبحث پرداخته‌اند، در این بخش مورد کنکاش قرار گرفته‌اند. از این رو به اعتقاد نگارندگان به‌منظور اصلاح نابسامانی‌های کالبدی، عملکردی و اجتماعی روستائیان در روستاها و رسیدن به الگویی مطلوب از فرم مطلوب در فضاهای روستایی امروزی، توجه به فرایند شکل‌گیری کیفیت فضایی در فضاهای عمومی الزامی است. در این پژوهش عوامل مؤثر بر کیفیت فضایی در فضاهای عمومی روستایی، دسته‌بندی نگرش متخصصین حوزه طراحی و برنامه‌ریزی شهری، معماری و معماری منظر، جغرافیا، محیط‌زیست، کارشناسان آمار، اقتصاددانان و جامعه‌شناسان در این زمینه و اهمیت هر یک از شاخص‌ها از دیدگاه آن‌ها موردبررسی قرار گرفت. بر اساس آنچه از تحلیل عامل کیو پرسشنامه متخصصین به دست آمد، سه نگرش به ترتیب شامل: کالبدی (زیبایی‌شناسی)، عملکردی و

بود.

تشکر و قدردانی

این مقاله برگرفته از رساله دکتری نویسنده اول با عنوان «الگوی برای یکپارچه‌سازی کیفیت فضایی در فضاهای عمومی شهری، مطالعه موردی: ناحیه پنج از شهرداری منطقه پنج تهران» است که با راهنمایی دکتر اسماعیل شیعیه و مشاوره دکتر مریم معینی‌فر در دانشگاه آزاد اسلامی واحد قزوین انجام شده است.

طبیعی آن به مخاطره نیفتد و معتقدند در درک بصری سیمای یک روستا، سیمایی که واضح بوده و به آسانی قابل درک هستند، جذاب‌تر و مطلوب‌تر از حالتی است که نوعی بی‌نظمی در آن حاکم باشد. مطابق پژوهش جمکسرا (۲۰۱۱)، همواره مشاهده می‌شود که سیما و ساختار کالبدی روستاهای ایران با نفوذ و هجوم فناوری، فرهنگ و سیمای شهری و همزمان با آن تنزل ارزش‌های فرهنگی و بومی نزد ساکنان روستا، روزبه‌روز مخدوش شده‌اند و هر روز از هویت و سیمای اصیل خود دور می‌شوند. از نظر حسینی و همکاران (۲۰۱۲) مسیرهایی با فرم کالبدی متفاوت از کیفیت بصری متفاوتی برخوردارند و در طراحی‌های شهری توجه به ابعاد و شاخص‌های بصری به خلق محیط مطلوب می‌انجامد. کوبی و اکرمی (۲۰۲۱) به حفظ منظر اصیل و با هویت روستایی ایران اشاره نموده و معتقدند تخریب بستر طبیعی و دگرگونی بافت و عناصر باارزش کالبدی آن، تغییر ارزش‌های فرهنگی را به دنبال دارد.

۲) معنایی: در این پژوهش «خاطرات و رویدادهای اجتماعی و فرهنگی» از نگاه متخصصین پراهمیت‌ترین شاخص شناخته شده است. این نتیجه همسو با نتایج پژوهش سلمون^{۱۱} (۲۰۰۸) است که هویت را گزینه‌ای پراهمیت در منظر پایدار دانسته است. پژوهش ترکاشوند و مجیدی (۲۰۱۴) نشان داده است که هر عنصری که دارای بیشترین تعداد تکرار در نقشه‌های ادراکی باشد ممکن است بیش از سایر عناصر توانسته باشد جنبه اجتماعی بیابد. این امر در رابطه با کاربری‌های عمومی (گره‌ها، بناهای فرهنگی، مذهبی، فضای سبز و...) نیز مصداق دارد. کوبی و اکرمی (۲۰۲۱) معتقدند شاخص‌های هویت تاریخی و قدمت روستا، وجود مراسم خاص، توجه مردم به آن‌ها مانند جشن‌های سنتی، آیین‌های عزاداری و مذهبی، وابستگی به زادگاه، فعالیت و مشارکت مردمی در ساخت محیط زندگی اثرگذار است.

۳) عملکردی: در این پژوهش در بعد عملکردی، «آسایش» از نگاه متخصصین پراهمیت‌ترین شاخص شناخته شده است. این نتیجه همسو با نتایج پژوهش‌های چولا^{۱۲} (۲۰۰۲) است و معتقد است، امنیت و آزادی حرکت گروه‌های آسیب‌پذیر اجتماعی (کودکان و نوجوانان) از جمله شاخص‌های کیفی محیط اجتماعی و فیزیکی است. ضمن آنکه در پژوهش شهاب‌زاده (۲۰۱۵)، به ترس‌های نوجوانان از عوامل محیطی اشاره نموده و معتقدند محصور بودن اندک روستا و نداشتن مرز مشخص برای تأمین امنیت در بیرون خانه، فعالیت و تحرک فضایی ساکنین روستا را تهدید نموده است. سهرابیان و حبیب (۲۰۱۶) نیز معتقدند شاخص‌های نور و روشنایی، رنگ و مصالح بر رفتارها، روحیات، بازدهی و کارایی فرد در محیط اثرگذار است که با گشایش فضایی از طریق کاهش توده برای افزایش فضا این عوامل مؤثرتر خواهد

11. Selman

12. Chawla

References

- Alexander, C., Ishikawa, S., Silverstein, M., Jacobson, M., Fiksdahl-King, I., & Angel, S. (1977). *A Pattern Language: Towns, Buildings, Construction*. New York: Oxford University Press.
- Allen, S. (1997). From Object to field. *Architectural Design*, 67, 24-31.
- Appleyard, D., & Jacobs, A. (1982). *Toward an Urban Design. Manifesto* (Working Paper No. 384).
- Banerjee, T. (2001). "The Future of Public Space: Beyond Invented Streets and Reinvented Places." *Journal of the American Planning Association*, 67 (1): 9-24.
- Canter, D., (1977). *The psychology of place*. Landon: Architectural place.
- Carmona, M. (2014). "The Place-Shaping Continuum: A Theory of Urban Design Process". *Journal of Urban Design*, 19 (1): 2-36.
- Chawla, L. (2002). *Growing up in an Urbanizing World: Earthscan London*
- Cullen, G. (1961). *Townscape*. London: Architectural Press.
- Daneshpayeh, N., Habib, F. (2018). The main factors affecting the formation of a sense of place in the new urban development zones (Case Study: Region No.22 & Region No.4 of Tehran Municipality). *Motaleate Shahri*, 7(25), 17-30.
- Hosseini, B., Alal Hessabi, M., & Nasabi, F. (2012). Analyzing Urban Environment Regarding Visual Quality (Case Study: Visibility in Old Fabric of Bushehr). *Hoviatshahr*, 5(8), 83-91.
- Jamkasa, M. (2011). Rehabilitation of the Valuable Rural Texture. *Housing and Rural Environment*, 29 (132), 68-72.
- Khana, A., Moolaert, F., & Schreurs, J. (2014). Integrative Spatial Quality: A Relational Epistemology of Space and Trans disciplinarily in Urban Design and Planning. *Journal of Urban Design*, 19(4), 393-411, DOI: 10.1080/13574809.2014.936142 To link to this article: <http://dx.doi.org/10.1080/13574809.2014.936142>
- Kowkabi, L., Akrami, G. (2021). The Localization of Sustainable Landscape Indicators in Iranian Rural Ecosystem Based on the Mental-Evaluative Images of Stakeholders. *Journal of Rural Research*, 11(4), 728-745. doi: 10.22059/jrr.2020.299366.1478
- Kowkabi, L., Badri, S. (2020). Explaining Sustainable Landscape indicators in the Rural Area of Iran Based on Experts' and Professionals' Assessment. *Journal of Rural Research*, 11(1), 50-65. doi: 10.22059/jrr.2019.277942.1342
- Lang, J. (2009). *Creating Architectural Theory: The Role of the Behavioral Sciences in Environmental Design*. (A. Reza, Aini-far Trans.). Tehran: Tehran University Press. (Original Work published 1987).
- Lynch, K. (1960). *The Image of the City*. Cambridge, MA: Technology Press and Harvard University Press.
- Madanipour, A. (2006). "Roles and Challenges of Urban Design." *Journal of Urban Design*. 11 (2): 173-193.
- Mahdi Nejad, J., Sharghi, A., & Asadpour, F. (2019). A theory of Thoughts to Explore the Concept of Visual Aesthetics Affecting the Quality of people perception of rural landscapes, 1st international and the 5th national conference on sustainable architecture and urban. Tehran. Iran.
- Mahdi Nejad, J., Sharghi, A., Asadpour, F. (2020). Investigating the Indicators and Subjective Patterns of the Majority of Experts in People's Visual Perception of the Rural Environment Appearance. *Journal of Rural Research*, 11(3), 422-439. doi: 10.22059/jrr.2020.297844.1464
- Mehta, V. (2014). "Evaluating Public Space." *Journal of Urban Design*, 19 (1): 53-88.
- Moulaert, F., Van Dyck, B., Khan, A. Z., & Schreurs, J. (2013). "Building a Meta-Framework to 'Address' Spatial Quality." *International Planning Studies*, 18 (3-4): 389-409.
- Oswald, F., & Bacini, P. (2003). *Netzstadt. Designing the urban*, Basel, Boston. Berlin: Birkhäuse
- Rodrigue, J.P., Comtois, C., & Slack, B. (2017). *The Geography of Transport Systems*. fourth Edition, London: Routledge, p. 440.
- Salvati, L. Zitti, M. (2012). Monitoring Vegetation and land use quality along the rural urban gradient in a Mediterranean region, *Applied Geography*, 32 (20). 896-903. <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0143622811001718>
- Selman, P. (2008). What do we mean by sustainable landscape? *Sustainability: science, practice and policy*, 4(2). 23-28. DOI: 10.1080/15487733.2008.11908019
- Shultez, N. (2011). *Splite of Place*. (M. R. Shirazi, Trans.). Tehran: Rokhdadno press. (Original Work published)
- Sternberg, E. (2000). "An Integrative Theory of Urban Design". *Journal of the American Planning Association*, 66 (3): 265-278.
- Shahabzadeh M. (2015). Using the Adolescents' Participation in the Design Process of the Built Environment, *Housing & Rural Environmen*. 34 (151) :19-34. URL : <http://jhre.ir/article-1-834-fa.html>
- Sohrabian, G., & Habib, F. (2016). Aesthetics Component of Urban Night Scape. *Urban Management*, 14(41), 187-204. <https://www.sid.ir/en/journal/ViewPaper.aspx?id=479349>
- Tavassoli, M. (1997). *Principles and Methods of Urban Design and Residential Spaces in Iran*. (Vol. 1), (4th ed.), Tehran: Urban Planning and Architecture Research Center of Iran.
- Tarkashvand, A., & Majidi, S. (2014). Reconition of the Signs in Cities. *Iranian Architevture And Urbanism*, -(6), 5-15. <https://www.sid.ir/en/journal/ViewPaper.aspx?id=439322>
- Van den Broeck, P., M. Abdelwahab, K. Miciukiewicz, & J. Hillier. (2013). "On Analysing Space from a Strategic-Relational Institutional Perspective: The Cultural Park for Children in Cairo." *International Planning Studies*, 18 (3-4), 321-341.
- Viskovicnika, N.R. (2017). "Spatial Constraints of Slovenian Farms: What Does Urbanization Have to Do with It? ". *European Countryside*, Sciendo, 9(2), 274-286. <https://ideas.repec.org/s/vrs/eurcou>.

پرویشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی